

УДК 372.8:745/749:378.14

Ігор Андрощук, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання
Хмельницького національного університету

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО”

У статті проаналізовано особливості навчальної дисципліни “Декоративно-прикладне мистецтво” та визначено специфіку організації навчальної діяльності студентів під час її вивчення.

Ключові слова: навчальна дисципліна, організація навчальної діяльності, особливості навчальної дисципліни “Декоративно-прикладне мистецтво”.

Літ. 4.

Вступ. Перебудова системи освіти перед’являє нові вимоги до особи педагога, методів і технології викладання. Формується нова ситуація взаємодії викладача і аудиторії у всіх видах навчально-пізнавальної діяльності. Ефективність професійної підготовки майбутніх вчителів суттєво залежить від організаційних форм навчальної роботи. Однак, для ефективного застосування тих чи інших форм організації навчальної роботи студентів необхідно чітко усвідомлювати особливості дисципліни.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Враховуючи особливості змісту нової програми з трудового навчання, важливу роль у підготовці майбутніх вчителів трудового навчання відіграє дисципліна “Декоративно-прикладне мистецтво”. Тому постає необхідність у визначенні специфіки організації учбової діяльності студентів під час її вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впливу культурної спадщини, а саме декоративно-прикладного мистецтва на свідомість особистості, була предметом уваги О. Данченко, Д. Джоли, І. Зязюна, В. Лосюка, В. Мазепи, Л. Оршанського, М. Стрункої, Д. Фіголя та інших. Окремі педагогічні аспекти формування національних цінностей під час підготовки фахівців в умовах педагогічного вузу розглянуто у дослідженнях Р. Берези, Т. Кравченко, О. Лихолат, В. Мусієнка, С. Павх, Г. Разумної, В. Рака, Т. Тхоржевської, С. Чебаненка.

Однак, найчастіше наукові дослідження пов’язані з питаннями формування самосвідомості та національних цінностей у школярів (Є. Антонович, Л. Бойко, Я. Журецький, Ю. Коломієць, О. Красовська, А. Малихін, І. Охріменко, А. Фасоля) або у дітей дошкільного віку (Л. Єнтіс, Г. Кловак, М. Чепіль), а поза увагою залишаються особливості вивчення даної

дисципліни, специфіка її викладу, зокрема для вчителів трудового навчання.

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є визначення особливостей навчальної дисципліни “Декоративно-прикладне мистецтво” та специфіки організації навчальної діяльності студентів під час її вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Декоративно-прикладне мистецтво – найдавніший вид художньої творчості, частина духовної культури України. Воно охоплює величезний спектр різноманітних видів народного мистецтва. Твори декоративно-прикладного мистецтва надають матеріальному середовищу проживання людини художніх, естетичних якостей. Тому декоративно-прикладне мистецтво займає чільне місце в житті кожної людини – у її побуті. Багатогранність та багатофункціональність виробів декоративно-прикладного мистецтва вражає своєю різноманітністю впливу на навчання, розвиток та виховання особистості [1]. Ці якості та функції слід використовувати вчителям в навчально-виховному процесі. На заваді використання видів, технік, виробів декоративно-прикладного мистецтва як засобу впливу на навчання, виховання та загальний розвиток особистості учня часто виступає необізнаність вчителів з видами декоративно-прикладного мистецтва. Усунути цей недолік під час підготовки вчителів трудового навчання дозволяє вивчення дисципліни “Декоративно-прикладне мистецтво”. Її метою є розвиток інтересів студентів до проблем української національної культури, зокрема декоративно-прикладного мистецтва, та дослідження його невичерпних джерел. Завданнями дисципліни є: поглиблення знань студентів з історії розвитку різних видів та технік декоративно-прикладного мистецтва, художнього конструювання, технології виготовлення декоративно-прикладних виробів; формувати у

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО”

студентів умінь та навичок самостійно працювати з мистецтвознавчою, методичною та довідковою літературою, вірно складати бібліографію; здійснювати аналіз, систематизацію, синтез отриманої інформації.

Програма дисципліни містить основні питання української культурології, розкриває сутність матеріально-духовної культури українського народу. Особлива увага звернена на морфологічний аналіз основних видів декоративно-прикладного мистецтва (ткацтва, килимарства, вишивки, художнього деревообробництва, кераміки, художньої обробки металу та ін.). Розкриваються також тенденції розвитку декоративно-прикладного мистецтва як матеріальної площини національної культури українського народу з періоду Київської Русі до новітнього часу.

Викладач, не залежно від дисципліни яку викладає, намагається в своїй практичній роботі знайти оптимальні шляхи для покращення і підвищення ефективності навчального процесу. Для цього він користується різноманітними способами побудови структури заняття, комбінуванням різних методів і засобів навчання тощо. Тобто, кожен викладач виступає певною мірою в ролі дослідника, експериментатора, який намагається удосконалити навчальну і виховну роботу [3]. Якщо ж педагогу вдається знайти такий спосіб організації, то це дає змогу істотно підвищити ефективність навчально-виховної роботи при порівняно невисоких витратах сил, засобів і часу. Активізувати і ефективно організувати навчальну діяльність студентів дозволить творчий підхід вчителя до своєї педагогічної діяльності, використання інноваційних технологій навчання.

Обираючи певні методи, прийоми і засоби навчання, викладачу необхідно чітко сформулювати мету заняття, а вже потім шукати шляхи її реалізації [2]. Працюючи саме в такій послідовності, педагог буде прагнути донести до студентів не лише зміст тієї або іншої інформації, але й зробити все можливе, щоб результати успішності були теж найвищими. Тому й викладачу слід враховувати специфіку предмету та підбирати певні шляхи ефективної організації навчальної діяльності студентів – активні форми, методи та сучасні засоби навчання.

Декоративно-прикладне мистецтво, на відміну від інших дисциплін, потребує особливої і навіть специфічної організації учбової діяльності студентів на заняттях. Оскільки, вона базується на детальному вивченні основних видів декоративно-прикладного мистецтва, технік їх

виконання – виникає постійна потреба в показі ілюстрацій та демонструванні наочних засобів навчання, як умови ефективного сприймання навчальної інформації. Кожна лекція, подаючи теоретичний матеріал, передбачає використання чималої кількості наочності – починаючи від матеріалів й інструментів та закінчуючи готовими виробами.

Засвоєння знань з будь-якої дисципліни починається із сприймання. Сприймання, як психічний процес, є одним з основних етапів учіння, завдяки якому формується відповідна мотивація, зацікавленість студентів навчальним матеріалом. Його якість залежить від індивідуальних особливостей студентів та від форм, методів і засобів навчання, які використовуються викладачем.

Отже, аналізуючи дисципліну “Декоративно-прикладне мистецтво”, можна виділити наступні її специфічні риси:

1. Лекційний матеріал вимагає швидкого та емоційно-образного викладу. Наприклад, при викладі таких тем з дисципліни “Декоративно-прикладного мистецтва”, в яких студенти частково орієнтуються і можуть дати відповіді на поставлені викладачем питання доцільно використати лекцію-бесіду. Сюди можна віднести такі теми як “В’язання”, “Вишивка”, “Художня обробка деревини” – кожен учень на уроках трудового навчання, народознавства ознайомлювався з даними видами, немалу роль відіграє і власний досвід студента. При допомозі вільної бесіди у формі запитання-відповідь можна подати лекційний матеріал, акцентуючи увагу на важливій інформації теми.

Доречним для підсилення емоційності буде використання дискусій. Темати для дискусії під час лекції можуть стати такі як “Писанкарство”, “Вишивка”, “В’язання” – вони більш поширені в інформаційному полі, студенти, в більшості випадків, володіють певним багажем знань з названих видів, мають свою думку у ставленні до ремесел, можуть її відстояти. Дискусія, з точки зору проведення, досить важкий метод, який вимагає від викладача обізнаності з усіх можливих позицій відносно теми дискусії, вміння регулювати конфліктні ситуації, підтримувати дисципліну під час заняття.

2. Лекційний матеріал носить науково-описовий характер і тому вимагає великої кількості наочних посібників (як площинних, так і натуральних). Адже до 90% інформації людина сприймає і запам’ятовує зорово. Але обмежений час занять та великі і незручні зразки натуральної величини або їх велика кількість, створюють певні

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО”

незручності при використанні. В цій ситуації виникає потреба у пошуку інших, альтернативних шляхів вирішення даної проблеми.

Отже, враховуючи специфіку викладання предмета “Декоративно-прикладне мистецтво” доцільним і ефективним буде використання таких форм організації навчання, як: лекція-бесіда, проблемна лекція, лекція з запланованими помилками та лекція-візуалізація. Результатом використання зазначених лекційних форм, буде активізація пізнавальних процесів, покращення сприймання і запам’ятовування нового матеріалу.

Щодо методів, то найкраща якість учіння буде прослідковуватись при поєднанні словесних і наочних методів, зокрема лекцію з поясненням і бесідою доповнювати ілюструванням або демонструванням; словесні методи також можна доповнювати методами стимулювання інтересу до навчання, наприклад лекція-дискусія, лекція-диспут.

3. Лекційний матеріал, в залежності від теми заняття, може носити різні варіанти викладу. Наприклад, такі як: навчальна екскурсія до музею; похід на тематичну виставку; зустріч з народними майстрами; майстер-класи (безпосереднє спостереження за майстром в тій же аудиторії або перегляд запису через технічні засоби навчання); самостійна діяльність студентів щодо аналізу або виготовлення художніх виробів; застосуванням сучасних технологій при показі наочності.

Проаналізувавши вище перераховані специфічні риси дисципліни “Декоративно-прикладне мистецтво” можна зробити наступні висновки, що:

- швидкого та емоційно-образного викладу матеріалу можна досягти через використання додаткових засобів навчання, які зменшують витрати часу і підвищують якість навчальної діяльності студентів. До таких засобів слід віднести різні технічні засоби, наприклад системи мультимедіа (дають змогу розглядати малюнки, фотокартки, інструменти та матеріали, які необхідні для роботи у великому, чіткому і яскравому вигляді на мультимедійній дошці), комп’ютерні презентації та ін.;

- кількість наочності, яка використовується, чітко обмежується часом лекції, так як годин, відведених на вивчення певного ремесла недостатньо, а навчальна інформація є досить об’ємною. І тому, щоб краще передати, пояснити матеріал, викладачі використовують досить ефективні форми організації навчання – навчальні екскурсії до музеїв, на виставки; зустрічі з народними майстрами, відвідування майстер-класів.

Також високі результати досягаються, коли в навчальному процесі використовуються технології-мультимедіа, які в свою чергу, не тільки активізують роботу суб’єктів навчання, але й покращують якість сприймання нової інформації та враховують індивідуальні особливості студентів (зокрема переважання в більшості студентів образного типу мислення), підвищують мотивацію та відвідування лекцій студентами. Зокрема, від переважання образного або логічного мислення, залежить успішність; від темпераменту – темп засвоєння інформації [4].

Тому, педагог, готуючись до заняття має знати і враховувати особливості студентів і використовувати методи не тільки словесні, але й наочні; темп читання лекції та її пояснення орієнтувати до провідного типу темпераменту групи.

Отже, під час організації навчальної діяльності студентів з декоративно-прикладного мистецтва необхідно враховувати:

- важливість відвідування музеїв та виставок з творами декоративно-прикладного мистецтва;

- важливість використання сучасних технологій, завдяки яким можна продемонструвати велику кількість наочності, витрачаючи мінімум часу;

- індивідуальні особливості студентів, від яких залежить якість сприймання і, як результат, успішність студентів;

- використання інтерактивних форм і методів роботи (які б сприяли активізації мислення, уваги студентів – активні форми і методи організації учбової діяльності);

- створення на занятті позитивної емоційної атмосфери (досягається завдяки використанню на лекціях жвавого пояснення, цікавих фактів і аналогій, великої кількості наочних матеріалів).

Щодо використання на заняттях з декоративно-прикладного мистецтва великої кількості наочних посібників можна розглянути, для прикладу, лекцію “Килимарство”. Як і будь-яка інша лекція з декоративно-прикладного мистецтва, розпочинається історичними даними щодо певного виду ремесла. Далі подається інформація про матеріали, які використовуються для виготовлення килимів з їх наочним зображенням. Після матеріалів необхідно розповісти і продемонструвати інструменти (в натуральному або в ілюстрованому вигляді), які будуть необхідні для виготовлення килима. Наступним і не менш важливим етапом є характеристика ткацьких верстатів (ручного і машинного ткання), які обов’язково мають демонструватись або ілюструватись. І звичайно орнаментальні мотиви килимових виробів, які

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО”

обов'язково мають підтверджуватись натуральним виробом або його зображенням.

Із специфіки проведення лекції з теми “Килимарство” видно, що вся інформація, яка подається обов'язково повинна бути підтверджена наочністю. Якщо ж цього не буде, ефективність сприймання і запам'ятовування її студентами буде зводитись нанівець, адже образне мислення в них завжди переважає над логічним. Ідеальним варіантом, звичайно, був би показ виробів в натуральному вигляді, але зробити це практично неможливо, оскільки килими зберігаються переважно в музеях, приватних колекціях. Тому й використовуються під час лекцій аналогічні зображення на паперових носіях – плакати, фотокартки, які в свою чергу не можуть передати розмірів, структури, властивостей, а інколи і кольорового рішення. Це стосується і інструментів для ткання, знайти які, практично неможливо, звичайно вони є в музеях або відповідних майстернях. Вихід з цієї ситуації – поряд з відвідуванням музеїв і по можливості показу натуральних об'єктів, проводити демонстрацію, використовуючи різні технічні засоби навчання, зокрема системи мультимедіа, комп'ютерні презентації та ін.

Висновки з даного дослідження і подальші перспективи. Отже, необхідно пам'ятати, що дисципліна “Декоративно-прикладне мистецтво” відноситься до ряду творчих, мистецьких предметів і повинна

викладатись з врахуванням індивідуальних особливостей студентів та специфіки самої дисципліни.

Тому й організувати учбову діяльність студентів саме з цього предмету необхідно досить ретельно. Адже, специфіка лекційної навчальної інформації з декоративно-прикладного предмета, полягає в тому, що вона не сприйметься і не запам'ятається на належному рівні, якщо не буде подана в варіанті, який підходить тим студентам з різними типами мислення і темпераментами. Для цього обов'язково необхідно використовувати не лише пояснення, але й доповнювати його активними формами і методами навчання, сучасними засобами, тобто створювати творчу, позитивно емоційну атмосферу під час занять.

1. Антонович Є.А. Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів, 1993.

2. Волошин А.М. Комплексне використання засобів навчання при викладанні спец. Дисциплін // Все для вчителя. Інформативно-практичний бюлетень. – 2009. – № 1 – 2. – С. 9 – 25.

3. Мойсенюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. 3-є видання, доповнене, 2001. – 608 с.

4. Програма, запитальники та методичні поради дослідникам народної культури України / Упор. Л.Г. Орел, К.А. Міщенко. – К., 1995.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2011

Джерела мудрості

“Українське суспільство прагне створити системну освіту, яка б відповідала викликам часу і потребам особистості, а тому відшукує нові моделі її розвитку. У найперспективніших моделях, випробуваних часом, в основу покладено ідею формування і динамічного розвитку природного таланту кожної дитини як запоруку її самоствердження на життєвому шляху”.

Василь Мадзігон
перший віце-президент АПН України
Академія педагогічних наук України

